

3.3. ΠΟΛΥΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΟΤΗΤΑ

Η έννοια της πολυπολιτισμικότητας και οι θρησκευτικές διαστάσεις της

Αριστερά: Στην αγορά της Αθήνας. Φωτογραφία του Σωκράτη Μπαλταγιάννη από την ενότητα εργασίας του «The Athenians», περιοδικό Dodho. Δεξιά, μαγαζί της Αθήνας, ανώνυμου φωτογράφου.

Αριστερά: Μουσουλμάνοι που προσεύχονται στα Προπύλαια. Δεξιά: Φωτογραφία από Ελληνικό Διαπολιτισμικό Σχολείο.

Η έννοια της πολυπολιτισμικότητας

Η πολυπολιτισμικότητα είναι μια καινούργια έννοια. Δημιουργήθηκε για να εκφράσει καταστάσεις πολιτιστικού πλουραλισμού που διαμορφώνονται βαθμιαία ή υπάρχουν μέσα σε μια συγκεκριμένη κοινωνία ή στο πλαίσιο της συνύπαρξης διαφόρων κοινωνιών με στόχο τη δημιουργία ενός ευρύτερου σχηματισμού, ή στο παγκόσμιο πεδίο. Εκφράζει και συνοψίζει διάφορες άλλες έννοιες που χρησιμοποιήθηκαν παλιότερα, στις περιπτώσεις συνύπαρξης ανθρώπων ή ομάδων, με διαφορετικά πολιτιστικά χαρακτηριστικά, και οι οποίες είχαν ως στόχο είτε να περιγράψουν τις καταστάσεις αυτές, είτε να εκφράσουν τις προϋποθέσεις που ήταν αναγκαίες για την εύρεση ισορροπίας μεταξύ τους.

Μέσω της έννοιας της πολυπολιτισμικότητας αποδίδεται όχι μόνο η κατάσταση πολιτιστικού πλουραλισμού, αλλά και η αναγκαιότητα της ειρηνική συνύπαρξης και του αμοιβαίου σεβασμού μεταξύ ανθρώπων με διαφορετικές πολιτιστικές εκφράσεις, οι οποίες μπορεί να αναφέρονται ή να οφείλονται στα έθιμα, τις συνήθειες, στη γλώσσα, στη θρησκεία στις συμπεριφορές, στις προτιμήσεις, στις ικανότητες, κ.λπ.

Πέτρου, Ι., *Πολυπολιτισμικότητα και θρησκευτική ελευθερία*, Βάνιας, Θεσσαλονίκη, ²2005, σελ. 11.

Προκλήσεις και δυσκολίες σε θέματα συμβίωσης και αποδοχής ανάμεσα σε ανθρώπους με διαφορετικές θρησκευτικές και αξιακές αναφορές

Αριστερά: Άποψη Κομοτηνής. Διακρίνεται το καμπαναριό και ο μιναρές.

Δεξιά: Χάλκινο μετάλλιο στο ομαδικό της ξιφασκίας από την ομάδα των ΗΠΑ στους Ολυμπιακούς του 2016.

Η χριστιανική θεολογία απέναντι στην πολιτιστική και θρησκευτική ποικιλομορφία του σύγχρονου κόσμου

Οι εικόνες της Πεντηκοστής είναι κατά σειρά:

1. Θεοφάνης ο Κρής, 1546 μ.Χ., Μονή Σταυρονικήτα, Άγιον Όρος.
2. Μινιατούρα χειρογράφου από λειτουργικό βιβλίο (missal) του 14ου αι.
3. Έργο του Μάρκου Καμπάνη (σύγχρονη).
4. Σύγχρονο βιτρό σε Ευαγγελική Εκκλησία.
5. Έργο του Εμίλ Νόλντε.
6. Έργο του Δομήνικου Θεοτοκόπουλου.
7. Έργο του Λαζάρου Μπαστιάνι, 1484 -1490. Ταπισερί με μαλλί, μεταξύ και ασημοκλωστή.
8. Τρίπτυχο επιστύλιο τέμπλου, με παράσταση της Αναλήψεως, της Πεντηκοστής και της Κοιμήσεως της Θεοτόκου. Β΄ μισό 12ου αι., Μονή Αγ. Αικατερίνης του Σινά.

Κείμενο Καινής Διαθήκης: Πεντηκοστή, η γενέθλια ημέρα της Εκκλησίας

¹ Όταν έφτασε η ημέρα της Πεντηκοστής, ήταν όλοι μαζί συγκεντρωμένοι με ομοψυχία στο ίδιο μέρος. ² Ξαφνικά ήρθε από τον ουρανό μια βουή σαν να φυσούσε δυνατός άνεμος, και γέμισε όλο το σπίτι όπου έμεναν. ³ Επίσης τους παρουσιάστηκαν γλώσσες σαν φλόγες φωτιάς, που μοιράστηκαν και κάθισαν από μία στον καθένα απ' αυτούς. ⁴ Όλοι τότε πλημμύρισαν από Πνεύμα Άγιο και άρχισαν να μιλούν σε άλλες γλώσσες, ανάλογα με την ικανότητα που τους έδινε το Πνεύμα. ⁵ Στην Ιερουσαλήμ βρίσκονταν τότε ευσεβείς Ιουδαίοι από όλα τα μέρη του κόσμου. ⁶ Όταν ακούστηκε αυτή η βουή, συγκεντρώθηκε πλήθος απ' αυτούς και ήταν κατάπληκτοι, γιατί ο καθένας τους άκουγε τους αποστόλους να μιλάνε στη δική του γλώσσα. ⁷ Είχαν μείνει όλοι εκστατικοί και με απορία έλεγαν μεταξύ τους: «Μα αυτοί όλοι που μιλάνε δεν είναι Γαλιλαίοι; ⁸ Πώς, λοιπόν, εμείς τους ακούμε να μιλάνε στη δική μας μητρική γλώσσα; ⁹ Πάρθοι, Μήδοι και Ελαμίτες, κάτοικοι της Μεσοποταμίας, της Ιουδαίας και της Καππαδοκίας, του Πόντου και της Ασίας, ¹⁰ της Φρυγίας και της Παμφυλίας, της Αιγύπτου, και από τα μέρη της λιβυκής Κυρήνης, Ρωμαίοι που είναι εγκατεστημένοι εδώ, ¹¹ Κρητικοί και Άραβες, όλοι εμείς, είτε ιουδαϊκής καταγωγής είτε προσήλυτοι, τους ακούμε να μιλούν στις γλώσσες μας για τα θαυμαστά έργα του Θεού». ¹² Όλοι, λοιπόν, εκστατικοί κι απορημένοι έλεγαν ο ένας στον άλλο: «Τι να σημαίνει άραγε αυτό;». ¹³ Άλλοι πάλι χλεύαζαν και έλεγαν: «Ετούτοι πρέπει να 'ναι πολύ μεθυσμένοι». ¹⁴ Τότε σηκώθηκε ο Πέτρος μαζί με τους

άλλους έντεκα αποστόλους και με δυνατή φωνή τούς είπε: «Ιουδαίοι κι όλοι εσείς που βρίσκεστε στην Ιερουσαλήμ! Θα σας εξηγήσω τι συμβαίνει, κι ακούστε καλά τα λόγια μου: ¹⁵ Αυτοί δεν είναι μεθυσμένοι, όπως εσείς νομίζετε· αφού η ώρα είναι ακόμη εννιά το πρωί. ¹⁶ Αυτό που βλέπετε είναι εκείνο που είπε ο Θεός μέσω του προφήτη Ιωήλ:

¹⁷ Αυτό θα συμβεί στις έσχατες ημέρες, λέει ο Θεός:

Θα χαρίσω πλουσιοπάροχα το Πνεύμα μου σε κάθε άνθρωπο·

έτσι, οι γιοι σας κι οι θυγατέρες σας θα κηρύξουν την αλήθεια·

οι νέοι σας θα δουν οράματα κι οι γέροντές σας θα ονειρευτούν όνειρα θεϊκά.

¹⁸ *Και σ' αυτούς που μου ανήκουν, άντρες και γυναίκες, θα χαρίσω, τις ημέρες εκείνες, πλουσιοπάροχα το Πνεύμα μου, κι αυτοί θα κηρύξουν την αλήθεια του Θεού. [...]*

²² Ισραηλίτες, ακούστε αυτά που θα σας πω: Ποιος ήταν ο Ιησούς ο Ναζωραίος σάς το απέδειξε ο Θεός με τα θαύματα και τα καταπληκτικά έργα που έκανε μέσω αυτού ανάμεσά σας. Αυτά τα ξέρετε εσείς οι ίδιοι πολύ καλά. ²³ Κι όμως εσείς τον Ιησού τον θανατώσατε, βάζοντας ανθρώπους που δεν έχουν τον νόμο του Θεού να τον καρφώσουν στο σταυρό. Βέβαια, σας παραδόθηκε, γιατί έτσι είχε ορίσει ο Θεός, που το θέλησε και το γνώριζε. ²⁴ Ο Θεός όμως τον ανέστησε, ελευθερώνοντάς τον από τα δεσμά του θανάτου, γιατί ήταν αδύνατο να τον κρατήσει πια ο θάνατος. [...] ³² Αυτόν τον Ιησού τον ανέστησε ο Θεός, και για το γεγονός αυτό όλοι εμείς είμαστε μάρτυρες. ³³ Αφού, λοιπόν, ανέβηκε με τη δύναμη του Θεού στον ουρανό και έλαβε από τον Πατέρα το Άγιο Πνεύμα που του το είχε υποσχεθεί, το μοίρασε πλούσια σ' εμάς, αυτό που τις ενέργειές του εσείς τώρα βλέπετε και ακούτε [...].»

³⁷ Όταν τ' άκουσαν αυτά, ένιωσαν, βαθιά συντριβή και είπαν στον Πέτρο και στους άλλους αποστόλους: «Τι να κάνουμε, αδερφοί;». ³⁸ Κι ο Πέτρος τους απάντησε: «Να μετανοήσετε, και να βαφτιστεί ο καθένας σας στο όνομα του Ιησού Χριστού, για να συγχωρηθούν οι αμαρτίες σας, κι έτσι θα λάβετε τη δωρεά του Αγίου Πνεύματος. ³⁹ Αυτά που υποσχέθηκε ο Θεός είναι για σας και για τα παιδιά σας και για όλους που βρίσκονται μακριά, όσους θα προσκαλέσει ο Κύριος, ο Θεός μας». ⁴⁰ Και με πολλά άλλα λόγια ακόμα ο Πέτρος τους θερμοπαρακαλούσε και τους παρότρυνε λέγοντας: «Σωθείτε από την καταστροφή, που έρχεται πάνω στη διεστραμμένη αυτή γενιά!». ⁴¹ Τότε όσοι δέχτηκαν με χαρά το λόγο του βαφτίστηκαν, και προστέθηκαν στην εκκλησία την ημέρα εκείνη περίπου τρεις χιλιάδες άνθρωποι.

Πράξεις των Αποστόλων 2, 1-41.

Πολυπολιτισμικότητα και πολυθρησκευτικότητα

Η πιθανότερη κατάσταση, στην οποία θα καταλήξει η πολυθρησκευτικότητα, εφόσον, με βάση τα παραπάνω, δεν φαίνεται ότι ποτέ η ενοποίηση του κόσμου θα μείνει μόνη της, χωρίς δηλαδή τους συνυπάρχοντες με αυτήν παράγοντες της διαφοροποίησης, είναι μάλλον εκείνη στην οποία κατέληξε και αλλού: όχι η ισοπεδωτική ομοιογενοποίηση, αλλά η ανεκτή συνύπαρξη των πολλών. Μέσα σε μια τέτοια κατάσταση, η δυνατότητα απόφασης μέσα από πολλές επιλογές, ο συναγωνισμός και η σύγκριση θα είναι φαινόμενα εξίσου παρόντα με εκείνα του αλληλοεπηρεασμού και της συνεχούς αναδιάταξης των θρησκειών.

Παπαλεξανδρόπουλος, Σ., «Πολυπολιτισμικότητα και πολυθρησκευτικότητα». Στο *Φιλία και Κοινωνία: Τιμητικός Τόμος στον Καθηγητή Γρηγόριο Δ. Ζιάκα*, Βάνιας, Θεσσαλονίκη, 2008, σελ. 438.

Η Ορθοδοξία στην εποχή της παγκοσμιοποίησης

«Καίριο ζήτημα δημιουργεί η θρησκεία στην πορεία της παγκοσμιοποίησης... Η θρησκεία διαμόρφωσε και εξακολουθεί να διαμορφώνει, άμεσα ή έμμεσα, πολιτιστικές ταυτότητες. Το πρόβλημα σήμερα είναι αν ο ρόλος της θρησκείας στη διαμόρφωση των πολιτισμικών ταυτοτήτων μπορεί να συνεχιστεί, και με ποιον τρόπο, στα πλαίσια της παγκοσμιοποίησης. Η πείρα του παρελθόντος, κατά το οποίο η θρησκεία χρησιμοποιήθηκε για να διαιρέσει ή να καταπιέσει, αντί να ενώσει και ελευθερώσει τους ανθρώπους, οδηγεί στην τάση να αποχρωματιστεί, όσο περισσότερο γίνεται ο πολιτισμός από τη θρησκεία. Αυτό είναι όχι μόνο ανεδαφικό, αλλά και επιζήμιο. Γιατί η θρησκεία από τη φύση της μπορεί να συντελέσει στην ανάπτυξη μιας υγιούς παγκοσμιότητας, απαλλαγμένης από τις στρεβλώσεις της παγκοσμιοποίησης. Ιδιαίτερα ισχύει αυτό για την Ορθοδοξία, η οποία με άξονα την έννοια του προσώπου μπορεί να δείξει προς μια παγκοσμιότητα που θα σέβεται τη διαφορά και την ετερότητα, που δεν φοβάται τον «άλλο», όσο διαφορετικός και αν είναι αυτός, ακόμα και στη θρησκεία του, αλλά θα τον αγκαλιάζει ως αδελφό. Μια τέτοια Ορθοδοξία, η οποία θα «αληθεύει εν αγάπη», κατά τη φράση του Παύλου, και όχι εν ζηλωτική μισαλλοδοξία, η οποία δεν θα ταυτίζει την υπόστασή της με μια εθνική ή κρατική οντότητα, αλλά θα διαποτίζει τον πολιτισμό με το πνεύμα της αγάπης και της ελευθερίας, είναι όχι μόνο ανεκτή, αλλά και άκρως αναγκαία στην εποχή της παγκοσμιοποίησης.[...]

Η Ορθοδοξία ανέκαθεν δημιούργησε πολιτισμό, αλλά αυτό το έκανε όχι ταυτιζόμενη με εφήμερες κοσμικές δυνάμεις αλλά προβάλλοντας αιώνιες πνευματικές αρχές και ενδιαφερόμενη για τη διείσδυση των αρχών αυτών στον πολιτισμό. Τέτοιες βασικές και θεμελιώδεις πνευματικές αρχές είναι η αγάπη, η ελευθερία, η ακεραιότητα και μοναδικότητα του κάθε ανθρωπίνου προσώπου, η ιερότητα και ο σεβασμός του σώματος και της φυσικής δημιουργίας του θεού, και όλα όσα συναφή με αυτά εκφράζουν τον πολιτισμό ενός λαού. Ιδιαίτερα στις μέρες μας η Ορθόδοξη Εκκλησία έχει χρέος να πάρει θέση ως προς τους κινδύνους που εγκυμονεί η παγκοσμιοποίηση για το ανθρωπινό πρόσωπο, την αξιοπρέπεια και την ελευθερία του, αλλά και για το φυσικό περιβάλλον. [...]

Αν αυτό είναι αληθινό, τότε ίσως η παγκοσμιοποίηση να προσφέρει το πλαίσιο για δημιουργική συνάντηση των πολιτισμικών ταυτοτήτων, από την οποία δεν θα προκύψει ένας παγκόσμιος πολιτισμός, αλλά μια ώσμωση πολιτισμών, από την οποία θα ωφεληθούν ποιοτικά όλες οι πολιτιστικές ταυτότητες. Αυτό συνέβη πάντοτε στην ιστορία. Στην εποχή, λοιπόν, της παγκοσμιοποίησης θα ήταν λάθος κάθε περιχαράκωση των πολιτισμικών ταυτοτήτων ή αντιπαλότητα μεταξύ τους και ευλογία η συνύπαρξη και ώσμωσή τους. Από την ώσμωση αυτή καμιά πολιτισμική ταυτότητα, που έχει περιεχόμενο της την αλήθεια, δεν κινδυνεύει».

Ιωάννης Ζηζιούλας, Μητροπολίτης Περγάμου, «Πολιτιστικές ταυτότητες και παγκοσμιοποίηση», στο *Πολιτιστικές «ταυτότητες» & «παγκοσμιοποίηση»*, *Κείμενα Συνεδρίου*, Εταιρεία Παιδείας και Πολιτισμού «Εντελέχεια»-Εκπαιδευτήρια Γείτονα & Κωστέα - Γείτονα, Αθήνα, 2003, σελ. 25-33.

Προσηλυτισμός, ιεραποστολή και ειρηνική συνύπαρξη

Πατερική παράδοση για την κοινωνική συνύπαρξη οπαδών διαφορετικών θρησκειών

«Τοῦτο δὲ προστάσσομεν ἐπὶ τῷ μὴ ἀποστρέφειν τοὺς πλησιάζοντας ὑμῖν, εἰδότες καὶ τὴν συντυχίαν πολλάκις ἐπωφελῆ τοῖς ἀσεβέσιν γενενηῆσθαι τὴν πρὸς τοὺς εὐσεβεῖς, ἐπιβλαβῆ δὲ μόνην τὴν κατὰ τὴν θρησκείαν κοινωνίαν».

Αυτό λοιπόν προστάζουμε, να μην αποστρέφεστε όσους σας πλησιάζουν, γνωρίζοντας ότι η συ-

νάντηση των ασεβών με τους ευσεβείς είναι πολλές φορές επωφελής. Επιβλαβής είναι μόνο η κοινωνία στη θρησκεία. (Κι εδώ είναι ολοφάνερο ότι η φράση ασεβής αναφέρεται στους αλλόθρησκους).

Διαταγές τῶν Ἀποστόλων, Δ', Χ | ΒΕΠ 2, 72,40-73,4).

Ιεραποστολή και προσηλυτισμός

Για τον ισχυρισμό ότι η ιεραποστολή βιάζει τις συνειδήσεις, πρέπει να παρατηρηθεί ότι ο βιασμός αυτός δεν μπορεί να ισχύει όταν υπάρχει ελευθερία. Και στο χριστιανικό κήρυγμα υπάρχει ελευθερία, γιατί ρητά και πάγια απαιτείται η οικειοθελής πρόσληψή του από μέρους των ακροατών, άσχετα αν σε ορισμένες περιπτώσεις ένας κακώς εννοούμενος ζήλος οδήγησε τους κήρυκες να μη συμμορφώνονται με την πάγια ιεραποστολική τακτική της διάδοσης της χριστιανικής πίστης με πνεύμα ελευθερίας.

Οι δόκιμοι ιεραπόστολοι κάθε εποχής συμμορφώθηκαν απόλυτα και στο σημείο αυτό με το πνεύμα της πίστης που κήρυτταν. Χαρακτηριστικά είναι τα λεγόμενα για την τακτική ενός από τους τελευταίους μεγάλους ιεραποστόλους, του Ρώσου φωτιστή της Ιαπωνίας, Αγ. Νικολάου Κασάτκιν: «Ο τρόπος που ευαγγελιζόταν ήταν το κήρυγμα στην οικογένεια. Απέφευγε τις θορυβώδεις εκδηλώσεις και τις διαλέξεις. Το κήρυγμα ήταν θετικό (όχι απολογητικό): “Είμαι Χριστιανός, πίστεψε αν θέλεις”, δίχως πολεμική, χωρίς καμιά κριτική των άλλων ομολογιών, χωρίς ακόμη επίθεση εναντίον του Βουδισμού και του Σιντοϊσμού. Ο Χριστιανισμός από μόνος του, πλήρης από αλήθεια, δεν κερδίζει τις ψυχές παρά μόνο με την ειρήνη».

Βουλγαράκης, Η., *Ιεραποστολή: Μεθόριος Χριστιανισμού και Ελληνισμού*, Μαΐστρος, Αθήνα, ²2007, σελ. 24-25.

Τη συνύπαρξη των ανθρώπων τη θέλει ο Θεός

Η ισόρροπη θεολογία του Χρυσοστόμου, που είναι κατεξοχήν φιλόανθρωπη και αποφεύγει συστηματικά κάθε στοιχείο ελιτισμού, έπαρσης και αποκλειστικότητας, ενώ καταπολεμά συνεχώς και με ιδιαίτερη έμφαση τις περι καθαρότητας γνωστικίζουσες απόψεις, είναι φυσικό να διακρίνεται από μια καταρχήν κατάφαση προς τον κόσμο και τους ανθρώπους, οι οποίοι είναι δημιουργήματα του Θεού. Στην περίπτωση της συναναστροφής χριστιανών και εθνικών, η οποία αποτελεί ένα υπαρκτό γεγονός, ένα δεδομένο αδιαμφισβήτητο, διακρίνει την πρόβλεψη και το θέλημα του ίδιου του Θεού. [...] Η συνύπαρξη οπαδών διαφορετικών θρησκειών δημιουργεί τις προϋποθέσεις για τη μεταξύ τους αλληλεπίδραση, και επομένως διευρύνει τις δυνατότητες για ιεραποστολικές επιτυχίες των χριστιανών. Στο πλαίσιο αυτό εντάσσεται και η αντίληψη του Χρυσοστόμου που αφορά τη θεωρία της ιεραποστολικής μεθόδου: Η φιλική σχέση με τους εθνικούς δεν δημιουργεί απλά και μόνο τις προϋποθέσεις, αλλά συνιστά συνάμα και το πειστικότερο ιεραποστολικό επιχείρημα. Οι διχόνοιες και η έλλειψη αγάπης λειτουργούν απωθητικά: «Οὐδὲν ἄλλο ἐστὶν τὸ σκανδαλίζον Ἕλληνας, ἢ τὸ μὴ ἀγάπην εἶναι».

* Το παράθεμα είναι από τις ομιλίες του Χρυσοστόμου στο *κατὰ Ιωάννην* ευαγγέλιο, ΟΒ', δ' | ΡG 59, 394[B].

Βουλγαράκη-Πισίνα, Ε., *Η Προσέγγιση των Εθνικών κατά τον Άγιο Ιωάννη τον Χρυσόστομο*, Μαΐστρος <Σειρά: Σπουδή των Πατέρων, 1 | Παράλληλη Σειρά: Ιεραποστολικές Σπουδές, 2>, Αθήνα, 2016, σελ. 272-273.

Ιεραποστολή και κόσμος. Κείμενα από την Αγία Γραφή

Ψαλμός 23, 1	«Του Κυρίου είν' η γη και ό,τι τη γεμίζει' η οικουμένη κι όσοι μένουνε σ' αυτήν».
Προς Κορινθίους Α', 2, 1-5	« ¹ Όταν εγώ ήρθα σ' εσάς, αδερφοί μου, ήρθα για να σας αναγγείλω το σωτήριο σχέδιο του Θεού, χωρίς καμιά υψηλή ρητορική τέχνη ή ανθρώπινη σοφία. ² Γιατί σκοπός μου δεν ήταν να σας κάνω να γνωρίσετε κάτι άλλο, παρά μόνο τον Ιησού Χριστό, και μάλιστα σταυρωμένον. ³ Έτσι κι εγώ όταν ήρθα κοντά σας ήμουν ανήμπορος, φοβισμένος και κατατρομαγμένος. ⁴ Τα λόγια μου και το κήρυγμά μου δε στηρίζονταν σε ανθρώπινη σοφία, που πείθει, αλλά στην πεποίθηση που γεννούν τα χαρίσματα του Πνεύματος και οι θαυματουργικές δυνάμεις. ⁵ Όστε η πίστη σας να βασίζεται όχι σε ανθρώπινη σοφία, αλλά στη δύναμη του Θεού».
Κατά Ιωάννην 13, 35	«Έτσι θα σας ξεχωρίζουν όλοι πως είστε μαθητές μου, αν έχετε αγάπη ο ένας για τον άλλο».
Κατά Μάρκον 16, 15	«Πορευθείτε σ' ολόκληρο τον κόσμο και διακηρύξτε το χαρμόσυνο μήνυμα σ' όλη την κτίση».

Ιεραποστολή: Προκλήσεις και ειρηνική συνύπαρξη στο πολυπολιτισμικό περιβάλλον

«Η Ιεραποστολή υλοποιεί την δογματική αλήθεια ότι η Σάρκωση του Χριστού έγινε μεν στα δεδομένα ενός συγκεκριμένου λαού και πολιτισμού, αφορά όμως όλους τους λαούς και πολιτισμούς. [...]

Η Εκκλησία πρέπει να προσλαμβάνει όλο τον άνθρωπο με τα ήθη και τις παραδόσεις του. Δεν πρέπει να επιβάλλει άλλα, απλώς να μεταμορφώνει τα ήδη υπάρχοντα, να τα χριστοποιεί, να τα εκκλησιαστικοποιεί. Η Εκκλησία δεν πρέπει να απορρίπτει κανένα πολιτισμό, αλλά πρέπει να προσλαμβάνει και να μεταμορφώνει κάθε πολιτισμό. Η Εκκλησία του Χριστού πρέπει να είναι ανοικτή και διαλεκτική με κάθε λαό και έθνος, χωρίς να προτιμά κανέναν λιγότερο ή περισσότερο. Πρέπει να μην λησμονεί ότι το διαχρονικό στην ιστορία είναι ο Χριστός και ότι δεν υπάρχουν ιερά έθνη και ιερές γλώσσες. Πρέπει ποτέ να μην λησμονεί ότι προτεραιότητα έχει το πρόσωπο έναντι του οποιουδήποτε Σαββάτου. Πρέπει να παλεύει αδιάκοπα να μεταμορφώνει την ιστορία μέσα από την προσωπική σχέση, που συνίσταται στην ελευθερία και την αγάπη και όχι μέσα από την βία, τον φανατισμό, την μισαλλοδοξία, τον φονταμενταλισμό και τον εθνικισμό, που τείνουν στη χρήση του προσώπου. Πρέπει πάντα να οριοθετεί το δέον. Να θέτει δηλαδή τα όρια ανάμεσα στο πρωτεύον και το δευτερεύον, στο ψεύδος και την αλήθεια, στη ζωή και το θάνατο.

Οι θρησκείες, οι ιδέες ταξιδεύουν έξω από το χώρο προέλευσής τους, συναντούν πολιτισμούς μεταμορφώνοντάς τους και μεταμορφωμένες από αυτούς. Εμείς καλούμαστε να βιώσουμε την εμπειρία του να φιλοξενούμεθα από άλλους πολιτισμούς, όπως και εσείς την εμπειρία του να αποτελείτε τον πολιτισμικό «οικοδεσπότη» άλλων θρησκευτικών παραδόσεων. Αυτές οι νέες πραγματικότητες εγείρουν διάφορα πνευματικά και θεολογικά ερωτήματα:

- Ποια είναι η σχέση μεταξύ θρησκείας και πολιτισμού και η φύση της αμοιβαίας επιρροής μεταξύ τους;
- Ποια πρέπει να είναι η θεολογική στάση απέναντι στον θρησκευτικό πλουραλισμό;
- Είναι η αποκάλυψη του Θεού παρούσα σε άλλες θρησκείες και πολιτισμούς και τι σημαίνει άραγε σήμερα για εμάς η θεολογία του Σπερματικού Λόγου;
- Αν επιθυμούμε πιστότητα στον βιβλικό λόγο, αποδεχόμαστε την παρουσία και την δράση του Αγίου Πνεύματος σε άλλους λαούς, παραδόσεις θρησκευτικές και πολιτισμούς ή θα θέτουμε όρια στην σωστική δύναμη του Θεού;

- Αντιλαμβανόμαστε την αναγκαιότητα του διαλόγου και της αποδοχής, όχι απλά της ανοχής, της ετερότητας, της διαφορετικότητας που αποτελεί και πηγή δικού μας εμπλουτισμού;
- Τολμάμε να προχωρήσουμε σε επανέκφραση της θεολογίας μας με κατηγορίες σκέψης από τον πλούτο των τοπικών παραδόσεων, εν προκειμένω των αφρικανικών;
- Είμαστε έτοιμοι να σπάσουμε τα δεσμά του ιστορικού συμβιβασμού της Εκκλησίας με την πολιτική εξουσία και τα προνόμια που αυτή παρέχει και να αποκαθαρθούμε από την συνεισφορά στην βία, που έχει κηλιδώσει την ανθρώπινη ιστορία;».

Αλέξανδρος, Μητροπολίτης Νιγηρίας, «Σαρκώνοντας το Ευαγγέλιο στη Νιγηρία. Πορεία και προκλήσεις για μια ορθόδοξη μαρτυρία σ' ένα πολυπολιτισμικό και πολυθρησκευτικό περιβάλλον». Διάλεξη στο Κέντρο Λόγου «Αληθώς».

Η διαπολιτισμικότητα ως πρόκληση

Θρησκείες και παγκοσμιοποίηση

«Στο ειδικότερο φαινόμενο της παγκοσμιοποίησης, με την τάση επιβολής ενός πολιτισμού από συγκεκριμένο κέντρο εξουσίας, οι θρησκευτικές κοινότητες προβλέπεται ότι θα αποτελέσουν κέντρα αντιστάσεως. Οι θρησκείες προσφέρονται ως φρούρια της ταυτότητας πολλών λαών για τη διατήρηση της φυσιγνωμίας τους. Είναι ενδεχόμενο να εξελιχθούν σε νησίδες ασφαλείας, όπου οι άνθρωποι καταφεύγουν για να αποφύγουν τα δεινά που συνεπιφέρει η παγκοσμιοποίηση. Η αναζήτηση τελικά της υπέρτατης πραγματικότητας, της αλήθειας, της υπερβάσεως του θανάτου, παραμένει βαθύς πόθος και δικαίωμα του κάθε ανθρώπου. [...] Τον τελευταίο αιώνα, κατά τον οποίο δόθηκε έμφαση στα θέματα της ειρήνης, της δικαιοσύνης, της ισοτιμίας των λαών, της ελευθερίας, των δικαιωμάτων του ανθρώπου, της αγάπης, πολλοί συγγραφείς ανήκοντες σε διάφορες θρησκείες, όχι απλώς υιοθέτησαν, αλλά και προσπάθησαν να τα αναδείξουν ως συστατικά της δικής του θρησκείας ο καθένας».

Αναστάσιος (Γιαννουλάτος), Αρχιεπίσκοπος Αλβανίας, *Παγκοσμιότητα και Ορθοδοξία*, Ακρίτας, Αθήνα, 32001, σελ. 260-261.

Διαπολιτισμικότητα και θρησκεία

«...Η ταύτιση του περιεχομένου της εθνικότητας με τη θρησκεία περιορίζει το περιεχόμενο της πρώτης αποκλειστικά και μόνο σε μια συγκεκριμένη εκδοχή της, ενώ αποστερεί τη δεύτερη από την οικουμενικότητα και την ανεκτικότητα που είναι σύμφυτη με την αποστολή της. [...] Η παρουσία των πολυπολιτισμικών-διαπολιτισμικών και κατ' επέκταση πολυθρησκευτικών παραδόσεων στην εποχή της μετανεωτερικότητας και οι μετακινήσεις μεγάλων πληθυσμιακών ομάδων στα παραδοσιακά εθνικά κράτη, τα οποία οφείλουν να επεξεργαστούν τρόπους κοινωνικής ενσωμάτωσης, επαναπροσδιορίζουν το περιεχόμενο της συζήτησης για τον ρόλο τόσο των «εθνικών» κρατών όσο και των «εθνικών» Εκκλησιών».

Καραμούζης, Π., *Η τραυματική σχέση θρησκείας και εθνικής ταυτότητας*, *Εφημερίδα Το Βήμα*, Γνώμες, 16/11/2006.